

De jongens tegen de meisjes

De laatste jaren is het achterblijvende studiesucces van jongens een hot item in het (inter) nationale onderwijsdebat. Onderzoek naar prestatieverschillen tussen jongens en meisjes heeft zich tot dusverre echter vooral gericht op het primair en voortgezet onderwijs. Een belangrijke algemene verklaring van het huidige studiesucces van meisjes zou liggen in de aanname dat meisjes beter in staat zijn dan jongens te presteren in de momenteel vigerende studentgerichte leeromgevingen. Dit, omdat in deze leeromgevingen veel aandacht wordt geschonken aan vaardigheden waarin meisjes van nature beter zouden zijn zoals zelfstandig werken, samenwerken en plannen. Maar hoe zit het eigenlijk met prestatieverschillen tussen jongens en meisjes in het mbo? Het mbo heeft in de laatste jaren tenslotte ook een transitie ondergaan naar een meer studentgerichte leeromgeving in de vorm van het competentiegerichte onderwijs (cgo). Het huidige onderzoek wijst uit dat ook in het mbo, jongens het slechter zijn gaan doen dan meisjes, na de overgang naar het cgo. We doen praktische suggesties voor hoe mbo-instellingen hier het best mee kunnen omgaan.

Mark Levels, Barbara Belfi en Rolf van der Velden

In opdracht van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voerde een consortium, bestaande uit het ROA (UM), het Centrum voor Brein en Leren (VU) en CHEPS (UT) een verkenning uit naar de oorzaken van het verschil in studieprestaties en leermotivatie tussen jongens en meisjes in het mbo, hbo en wo. In een drieluik besteedt vaktijdschrift Profiel aandacht aan deze verkenning. Universiteitshoogleraar Neuropsychologie Jelle Jolles (VU), een van de drijvende krachten achter de verkenning 'De jongens tegen de meisjes', gaat in dit eerste artikel in op de neuropsychologische ontwikkeling van adolescenten in relatie tot studiesucces en de verschillen hierbij tussen jongens en meisjes.

Het probleem

Het achterblijvende studiesucces van jongens ten opzichte van meisjes in het mbo kan in toenemende mate rekenen op aandacht van beleidsmakers, politici en opiniemakers. Waar in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw het achterblijvende schoolsucces van meisjes als maatschappelijk probleem werd gezien, zo vindt men tegenwoordig het lagere succes van jongens problematisch. Het volgende citaat, afkomstig uit een column die Aleid Truijens op 11 juli 2015 in de Volkskrant publiceerde, is illustratief voor de wijze waarop het jongensprobleem in het publieke discours terecht is gekomen. Truijens signaleert dat jongens het minder goed doen, en zoekt naar verklaringen.

'Komt het omdat het onderwijs zo talig is geworden dat jongens achterop raken? Of doordat er vrijwel alleen vrouwen voor de klas staan, die jongens lastig en druk vinden en meisjes 'gewoon'? Of is het de onderwijsvernieuwing, die meisjes past als een handschoen en jongens als extra lood aan de benen hangt? Modernisering komt er al twee decennia op neer dat leerlingen zelfstandig moeten worden en vooruit plannen, werkstukken moeten maken en moeten reflecteren op hun gedrag en vorderingen – precies de dingen waaraan veel jongens een bloedhekel hebben. De discussie hierover duurt al jaren.'

Invoer van cgo in het mbo heeft de relatieve positie van jongens verzwakt

De column biedt een rake beschrijving van het kennisprobleem: jongens doen het minder goed op school, maar over hoe dat komt lopen de meningen sterk uiteen. In eerdere studies hebben onderzoekers reeds uitgebreid stilgestaan bij genderverschillen in het primair en voortgezet onderwijs. Tot dusverre heeft er echter nog maar weinig onderzoek plaats gevonden naar verschillen tussen jongens en meisjes in het mbo. In opdracht van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben we een onderzoek uitgevoerd naar genderverschillen in studiesucces in het mbo, waarin we hebben geprobeerd bestaande bronnen te systematiseren en aan te vullen met

kwantitatieve analyses op basis van recente Nederlandse registerdata. Uitgangspunt vormde daarbij de veranderingen die de laatste jaren in de leeromgeving van het mbo hebben plaatsgevonden. Een belangrijke algemene verklaring van het huidige studiesucces van meisjes ligt immers in de aanname dat meisjes beter in staat zijn dan jongens te presteren in de momenteel in het mbo vigerende competentiegerichte leeromgevingen, waarin veel aandacht wordt geschonken aan vaardigheden die belangrijk zijn voor het toekomstig uit te oefenen beroepen zoals zelfstandig werken, samenwerken en plannen. Meisjes zouden hier in beter zijn door hun neuropsychologische voorsprong in de ontwikkeling van deze vaardigheden ten opzichte van jongens¹.

Veranderingen in de leeromgeving van het mbo: het competentiegerichte onderwijs

Sinds 2012 zijn alle opleidingen van het mbo ingericht volgens beroepsgerichte kwalificatieprofielen. Hierin is voor alle mbo-opleidingen vastgelegd welke kerntaken afstudeerders in hun beroepsuitoefening moeten kunnen vervullen en in welke concrete werkprocessen die kerntaken in de beroepspraktijk tot uitdrukking komen. Ook is er voor elk van de werkprocessen

Hoe competentiegerichte leeromgevingen in het mbo genderverschillen in studiesucces vergroten

vastgelegd welke specifieke competenties studenten moeten ontwikkelen. Deze beroepsgerichte kwalificatieprofielen vormen de basis van het competentiegerichte onderwijs (cgo).

Het cgo wordt daarbij gekenmerkt door een onderwijsvorm waarin de student in sterke mate zelf verantwoordelijk is voor zijn leerproces. Studenten moeten daarvoor een beroep doen op non-cognitieve vaardigheden als zelfinzicht, doelgerichtheid, plannend vermogen, impulscontrole en initiatiefname. >>

Het cgo staat daarmee in sterk contrast met het hiervoor in het mbo prevalerende vakonderwijs. In het klassieke vakonderwijs was het onderwijs opgebouwd rondom vakken en nam de docent een centrale rol in als informatiebron. De kennis en vaardigheden waarover studenten dienden te beschikken was daarbij vastgelegd in zogeheten eindtermendossiers.

Is het cgo verantwoordelijk voor genderverschillen in studiesucces in het mbo?

Om te onderzoeken of de prestatieverschillen tussen jongens en meisjes in het mbo zijn toe te schrijven aan de invoering van het cgo, maakten we gebruik van de gefaseerde invoer van de beroepsgerichte kwalificatieprofielen in het mbo, die kan worden opgevat als een natuurlijk experiment. We vergeleken daarbij de slaagkansen van studenten die hun opleiding in het klassieke vakgerichte onderwijs hadden genoten, met die van twee andere groepen studenten. Ten eerste vergeleken we de slaagkansen van studenten in de klassieke vakgerichte leeromgevingen met die van vergelijkbare studenten waarbij gedurende de opleiding het cgo werd ingevoerd. Ten tweede vergeleken we de slaagkansen van studenten in de klassieke vakgerichte leeromgevingen met die van vergelijkbare studenten waarbij het cgo vanaf het begin van de studie de vigerende leeromgeving was.

De resultaten laten overtuigend zien dat de invoer van competentiegericht onderwijs in het mbo de relatieve positie van jongens heeft verzwakt. Meisjes en jongens hadden in de klassieke vakgerichte leeromgeving een ongeveer even grote kans om een diploma te halen. In opleidingen waarin gedurende de studie het cgo werd ingevoerd, deden meisjes het al iets beter dan jongens. Meisjes deden het echter aanzienlijk beter dan jongens in opleidingen waarin vanaf het begin van de studie het cgo de vigerende leeromgeving was.

Deze bevindingen ondersteunen de hypothese dat meisjes in het cgo baat hebben bij hun – op dat moment in de adolescentie – beter ontwikkelde non-cognitieve vaardigheden.

Wat nu? Aanbevelingen voor praktijk en beleid

Onze conclusies kunnen slechts voorlopig zijn. Het is van belang om in toekomstig onderzoek na te gaan of dit ook voor andere onderwijssectoren en andere uitkomstmaten geldt. Onze bevindingen betekenen dan ook zeker niet dat het cgo afgeschaft zou moeten worden. Het cgo is immers mede ontwikkeld in reactie op veranderingen in de economie, zoals technologische ontwikkelingen, flexibilisering, de veranderende organisatie van werk en globalisering die een impact hebben op de vraag naar bepaalde vaardigheden. Vaardigheden als sociale vaardigheden, zelfstandig werken en verantwoordelijkheid zijn van cruciaal belang voor het goed kunnen functioneren op de arbeidsmarkt van de 21e eeuw. Het is wel van groot belang dat in de studentgerichte leeromgeving van het cgo extra aandacht wordt geschonken aan studenten die nog in

ontwikkeling zijn op het gebied van hun non-cognitieve vaardigheden zodat ook deze jongeren voldoende ruimte krijgen om hun talenten te kunnen ontwikkelen. Omdat er ook binnen de groepen jongens en meisjes grote verschillen bestaan in non-cognitief functioneren, hoeft een succesvol schoolbeleid zich niet noodzakelijkerwijs expliciet te richten op verschillen tussen jongens en meisjes. Het volstaat om beleid toe te spitsen op leerlingen (ongeacht hun geslacht) waarvan docenten observeren dat ze in deze belangrijke vaardigheden achterblijven. Het verkleinen van de prestatiekloof tussen jongens en meisjes zou een onbedoeld maar gewenst neveneffect van dat algemeen beleid kunnen zijn.

Bij het maken van dergelijk schoolbeleid is een aantal zaken van belang:

- Veel laat-adolescente jongeren hebben behoefte aan begeleiding van een docent of coach bij het plannen en zelfstandig maken van opdrachten. Zij zijn nog onvoldoende in staat om zelf structuur aan te brengen in hun werkwijze. In de huidige competentiegerichte leeromgeving van het mbo wordt vaak van jongeren verwacht dat zij dit zelfstandig kunnen, maar neuropsychologisch onderzoek toont duidelijk aan dat de hersenen van veel jongeren hier nog onvoldoende rijp voor zijn. Veel eisen die in het huidige mbo worden gesteld zijn dus voor veel jongeren niet reëel.
- Het is daarom van groot belang dat docenten in hun onderwijs rekening houden met de neuropsychologische gedragsverschillen tussen jongens en meisjes. Dit houdt in dat er voldoende keuzemogelijkheden moeten worden gecreëerd zodat voldoende recht kan worden gedaan aan de verschillende leerbehoeften en interesses van jongens en meisjes. Jongens hebben misschien meer behoefte aan structuur en begeleiding en meisjes zijn gemiddeld genomen misschien wat meer afwachtend. Maar er zijn ook meisjes die van competitie houden en jongens die graag zelfstandig een werkstuk maken. Essentieel is dat iedere leerling een leeromgeving krijgt aangeboden die recht doet aan zijn of haar specifieke noden. ■

Mark Levels en Barbara Belfi zijn als onderzoekers verbonden aan het Researchcentrum voor Onderwijs en de Arbeidsmarkt (ROA). Rolf van der Velden directeur van het ROA en hoogleraar aan Maastricht University.

Noot

- ¹ Zie voor meer informatie over neuropsychologische ontwikkelingsverschillen tussen jongens en meisjes de publicatie van neuropsycholoog Jelle Jolles in de april-editie van Vakblad Profiel.

Dit artikel is gebaseerd op hoofdstuk 4 en 8 van het OCW rapport 'De jongens tegen de meisjes'. Het rapport is te downloaden via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2015/11/18/de-jongens-tegen-de-meisjes>